

Харків, 2012. 40 с. **6.** Євдокіменко С. В. Судово-економічна експертиза: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 40 с. **7.** Пиріг І. В. Теоретичні основи експертного забезпечення досудового розслідування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 40 с. **8.** Сімакова-Єфремян Е. Б. Теоретико-правові та методологічні засади комплексних судово-експертних досліджень : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 40 с. **9.** Щербаковський М. Г. Теоретико-методологічні та праксеологічні засади судових експертиз у кримінальному процесі розслідування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 40 с.

Одержано 17.10.2018

УДК 343.13(477)

Сергій Олександрович СИЧОВ,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Особлива роль у розв'язанні завдань кримінального провадження, щодо стоять перед правоохоронними органами по забезпеченню прав, свобод та законних інтересів особи належить органу досудового розслідування. Суттєве значення і роль в організації досудового розслідування відіграє його керівник, який раніше йменувався «начальником слідчого підрозділу». З прийняттям у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі-КПК України), дослідження проблемних питань правової регламентації діяльності, зокрема керівника органу досудового розслідування набуло ще більшої актуальності та гостроти. Відповідно до положень КПК України, керівник органу досудового розслідування – це начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, органів Державної кримінально-виконавчої служби України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень. У той же час, питання реформування видів, форм і органів досудового розслідування, експериментів з ними, та зокрема удосконалення правового статусу керівника органу досудового розслідування в дослідженнях учених піднімались фрагментарно, про що дискусія з цього напрямку продовжується та спонукає до подальших наукових пошуків. Проблемним питанням визначення процесуального статусу керівника органу досудового розслідування у різні часи присвятили свої праці ряд вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: Б. В. Асрієва, В. П. Ашитка, О. М. Бандурка, О. В. Бауліна, В. Н. Батищева, А. А. Власова, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, О. М. Ларіна, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, В. Т. Нора, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, Р. Ю. Савонюк, М. Є. Шумило, О. О. Юхно та ін. Однак, увагу в наукових дослідженнях було приділено переважно з'ясуванню сутності окремих елементів кримінальної процесуальної компетенції керівників структурних органів досудового розслідування, їх ролі і функцій. Але, поза їх увагою залишаються недослідженими компетентності керівника слідчого підрозділу при виконанні службових і процесуальних повноважень та ін. За дослідженням встановлено, що реформування правоохоронних органів є викликом сьогодення, зокрема, досудового розслідування і за визначенням окремих вчених, здійснюється як потребою нашої країни, так ще й інтеграцією України у європейське співтовариство та втіленням у правоохоронну практику міжнародних правових стандартів, а також необхідністю дотримання вимог Ради Європи, що в цілому зумовлює необхідність нового погляду на діяльність органів досудового слідства та зокрема на здійснення сучасних підходів та моделей його керівництва [1, с. 29–31], що ми підтримуємо. Наявні теоретичні розробки, за визначенням А. Горпенюка, стали науковим фундаментом для визначення сучасних проблем реформування органів досудового розслідування та

напрямів їх удосконалення і найбільш актуальними залишаються питання визначення місця слідчого апарату в системі правоохоронних органів; відправлення чіткої системи досудового слідства і приведення її у відповідність до Конституції України та вимог сучасного суспільства [2, с. 65–66], що ми підтримуємо. Однак, на нашу думку, до цього доцільно було б додати ще й про вирішення проблем щодо визначення і уточнення правового статусу та повноважень керівника органу досудового розслідування. Визначаючи завдання дослідження щодо удосконалення статусу керівника органу досудового розслідування слід наголосити, що за результатами дослідження встановлено, що процесуальна незалежність слідчих законодавчо не удосконалюється на протязі останніх десятиліть, хоча задекларована у чинному законодавстві. У той же час, наявні законопроекти «Про статус слідчого» на законотворчому рівні взагалі не розглядаються і не приймаються. Крім цього, проблемними та не вирішеними залишаються питання визначення статусу й самих слідчих підрозділів в системі правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, що в цілому, впливає й на визначення процесуального статусу їх керівників. Особливо загострюються ці питання на рівні міжнародного співтовариства. Так, за визначенням експертів Ради Європи, керівники органів досудового розслідування та слідчі залежні в адміністративному підпорядкуванні від керівників різних ланок Національної поліції України, що впливає на процесуальну самостійність і незалежність щодо прийнятих рішень, що ми підтримуємо. Так, періодичні експерименти у слідчих підрозділах та заміна відповідних керівників, не дають концептуальних зрушень, тому в існуючій системі підпорядкування про суттєві результати реформування очікувати досить проблематично. Вирішенню вказаних проблем повинна сприяти реалізація наявної Концепції реформування підрозділів досудового слідства Національної поліції, яку чомусь відкладено на «потім». У той же час продовжується пошук найбільш ефективних форм і методів в діяльності керівників органів досудового розслідування. Ними в органах досудового розслідування є особи, які наділено владними повноваженнями та мають певний вплив на підлеглих, а за визначенням Т. С. Кабаченка, керівник є центральною фігурою у будь-якому колективі. Керівник – це професія і статус, потреба в якій виникає тоді, коли праця стає колективною. Саме керівник повинен вміти напрацьовувати стратегію управління, консолідувати зусилля своїх підлеглих на розв'язання важливих завдань управління, використовуючи при цьому надану владу, а згідно чинного КПК України слід додати, ще й на мету яка ставиться по конкретному кримінальному провадженню, що є новелою. На відміну від інших категорій працівників, що забезпечують управління, керівники являють собою групу посадових осіб, яким делеговані права та обов'язки владного характеру. Вони можуть віддавати накази, розпорядження, що є обов'язковими для відповідних виконавців [3, с. 32]. Більш поширено і точніше визначає функцію керівника академік О. М. Бандурка який зокрема зазначає, що діяльність сучасного керівника є багатоплановою. Вона поєднує діяльність по визначенню основних цілей організації, а також шляхів їхнього досягнення, стратегії розвитку: це і вплив на підлеглих, і виконання певних функцій, як по відношенню до підлеглих і організації в цілому, так і до вищих органів. Нарешті, діяльність керівника передбачає і певний тип спілкування у стосунках з особами які є учасниками управлінських відносин [4, с. 100–101], що ми підтримуємо. Мета управління персоналом органів досудового розслідування, за визначенням К. С. Ізбаш, полягає: у прогнозуванні, плануванні, забезпеченні, координуванні, стимулюванні та контролі діяльності як слідчих підрозділів загалом, так і окремих слідчих зокрема. На нашу думку саме функція управління, зокрема органами досудового розслідування, складають засади управлінських зв'язків між суб'єктом (керівником органу досудового розслідування) та об'єктом (слідчим). За допомогою планування забезпечується послідовний розвиток та функціонування управління персоналом підрозділів досудового розслідування. Крім цього, регулювання полягає в налагодженні повсякденної праці слідчих у забезпеченні взаємодії з працівниками інших підрозділів Національної поліції, органів прокуратури та суду, в навчанні та вихованні підлеглих та ін. Повсякденне оперативне управлінське регулювання, яке здійснюється керівником органу досудового розслідування, передбачає розподіл завдань між слідчими, розстановку їх за розслідуванням конкретної категорії кримінальних правопорушень, аде суттєвим при цьому залишається навчання слідчих прийомам, методиці та тактиці розслідування, надання їм методичної й практичної

допомоги та ін. З метою пошуку шляхів удосконалення керівництвом слідчих підрозділів, певні функції досудового розслідування законодавством періодично корегуються. Так, в КПК України повноваження і статус керівника органу досудового розслідування, (замість визначення за ст. 114-1 «начальник слідчого відділу» у попередньому кодексі 1960 р.) закріплено ст. 39, розділу I новела, яка змінює акцент і конкретизує функції керівника органу досудового розслідування замість здійснення керівником контрольних функцій на організаційні, що на нашу думку така заміна вказаних функцій зроблена в цій частині передчасно. На нашу думку, з цим слід не у всьому погодитись, оскільки керівнику органу досудового розслідування слід залишити як нову функцію організації, так і законодавчо закріпити, функцію контролю, що фактично керівник такого підрозділу виконував і буде виконувати, враховуючи великий обсяг погоджувальних дій із органами прокуратури та слідчим суддею, що й є розширенням як організаційних, так і контрольних функцій. На керівника органу досудового розслідування фактично покладені повноваження щодо здійснення і розширення функції контролю за слідчим, що регламентується відомчими нормативними актами, зокрема відносно новим Положенням про органи досудового розслідування Національної поліції України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 № 570 [5]. Відтак, з боку керівника органу досудового розслідування контроль на досудовому провадженні є важливим чинником ефективного і повного вирішення завдань, поставлених перед слідчими. Безумовно, за визначенням вчених, контроль необхідний у всіх «людських спільнотах», а особливо в організаціях великого масштабу, з чисельними функціями, яким безперечно є слідчий апарат у Національній поліції України [6, с. 465–466, 473], що ми підтримуємо. На підставі вищевказаного пропонуємо внести відповідне доповнення у ст. 39 чинного КПК України по законодавчому закріпленню додаткової функції щодо поряд з організаційною, ще й контрольною з боку керівника органу досудового розслідування за станом розслідування кримінальних правопорушень. У зв'язку із зміною функцій, у чинному КПК значно розширилися повноваження та обов'язки керівника органу досудового розслідування, але й підвищилася його персональна відповідальність разом зі слідчим, прокурором за виконання посадових обов'язків, пов'язаних із забезпеченням швидкого, повного і неупередженого проведення розслідування у кримінальному провадженні. На підставі вищевикладеного слід зробити висновок, що в чинному КПК України доцільно розширити визначення функцій керівників досудового розслідування. Запровадження змін до чинного КПК України щодо вдосконалення процесуального статусу керівника органу досудового розслідування надасть поштовх для подальших наукових і прикладних досліджень, як в реалізації правового статусу і його функцій, так і в інших напрямках, що дозволить в подальшому привести кримінальне процесуальне законодавство в цій частині та інше чинне законодавство до європейських правових стандартів, з метою подальшої побудови правової держави в Україні. В той же час підняті проблеми не є остаточними і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та запропонованих пропозицій.

Список бібліографічних посилань: 1. Юхно О. О. Окремі аспекти реалізації статусу керівника органу досудового розслідування за новим кримінальним процесуальним законодавством України : Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 жовт. 2012 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. Харків, 2012. 410 с. 2. Горпенюк А. Організаційно-правові питання вдосконалення досудового слідства в Україні. *Вісник прокуратури*. 2010. № 2. С. 64–68. 3. Кабаченко Т. С. Психологія управління : учеб. пособие. М. : Рос. пед. агентство, 1997. 323 с. 4. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с. 5. Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17> (дата звернення: 10.10.2018). 6. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : монографія. Донецьк : Промінь, 2012. 640 с.

Одержано 18.10.2018